

Рижук Ю. М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РІВНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Конституція України у статті 24 встановлює, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками статі та рівність прав жінки і чоловіка забезпечується [1]. Зміст конституційних прав людини слід розуміти крізь призму положень даної статті, де реалізація кожного права людини в системі – як жінки, так і чоловіка, – не може передбачати будь-яких привілеїв чи обмежень. Ця теза є основоположною і у контексті статті 3 Конституції України, яка визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні [1].

У грудні 2022 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року [2], згідно з якою визначено як цільові групи, так стратегічні цілі та завдання щодо реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти. Так, основними цільовими групами виокремлено наступні чотири: (1) здобувачки і здобувачі освіти; (2) управлінський, педагогічний та науково-педагогічний персонал у сфері освіти; (3) батьки та законні представники здобувачок і здобувачів освіти, а також (4) персонал органів управління освітою, який приймає управлінські та кадрові рішення.

Якщо вести мову про головні стратегічні завдання політики щодо впровадження гендерної рівності у сфері освіти, то серед таких основних завдань в сфері вищої освіти можна виділити:

- формування та розвиток у студентства уявлення про рівні права та можливості жінок і чоловіків, неповторну індивідуальність кожної особи;
- упровадження сертифікаційних тренінгових програм та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників та перепідготовки кадрів з питань гендерної рівності і недискримінації;
- запровадження гендерної складової у стандартах вищої освіти за всіма спеціальностями;
- систематичне проведення у закладах вищої освіти різноманітних заходів, що спрямовані на висвітлення питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- проведення у закладах вищої освіти антидискримінаційної експертизи навчальної та методичної літератури.

Представлені вище завдання, безпосередньо пов'язуються із функціонуванням закладів вищої освіти, як установ, які здійснюють освітню діяльність, забезпечуючи організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти [3].

Вищий навчальний заклад відіграє одну з ключових ролей в процесі реалізації основних стратегічних завдань політики впровадження гендерної рівності та забезпеченні конституційних прав жінок та чоловіків, адже зазначені вище завдання тісно пов'язані між собою та формують траєкторію напрямку розвитку освітньої діяльності як частини загальнодержавної політики.

Розглянемо шляхи реалізації завдань та значення вишів у їх реалізації.

1. Формування та розвиток у студентства уявлення про рівні права та можливості жінок і чоловіків, неповторну індивідуальність кожної особи реалізується вишами через розгалужену систему освітніх компонентів, спрямованих на досягнення передбачених в освітньо-професійних програмах результатів навчання. Що важливо, це може бути забезпечено, як обов'язковими, так і вибірковими компонентами освітньо-професійних програм (ОПП), тому це обов'язково має враховуватися гарантом ОПП. Реалізація цього завдання можлива через включення до змісту відповідних освітніх компонентів тем (питань), які безпосередньо стосуються гендерної політики держави.

2. З метою належного виконання завдання, яке розглянуто вище, вишами має бути запроваджено відповідні тренінгові програми та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань гендерної рівності і недискримінації, або створено умови для того, щоб навчально-педагогічні працівники підвищили рівень своєї освіченості в сфері державної гендерної політики. Це можливо через розробку відповідних програм тренінгів як в межах структурних підрозділів самих вишів, так і через цілеспрямовану організацію тренінгів для науково-педагогічних працівників відповідними громадськими організаціями та установами.

3. Запровадження гендерної складової у стандартах вищої освіти за всіма спеціальностями має відображатися у ОПП, що деталізуватиметься у освітніх компонентах як обов'язкових, так і вибіркових.

4. Обов'язково заклади вищої освіти мають організовувати різноманітні заходи – конференції, круглі столи, дискусії, проблемні групи, тощо – з метою висвітлення питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, адже ця складова освітньої діяльності дає можливість всебічно обговорювати питання, долучаючи як науковців, так і практиків.

5. Для належного забезпечення освітнього процесу необхідною навчальною та методичною літературою, яка відповідатиме змісту навчальних дисциплін та сучасним тенденціям державної політики через проведення антидискримінаційної експертизи навчальної та методичної літератури.

Схематично роль закладів вищої освіти зображено у Схемі 1.

Схема 1.

Виконання зазначених вище завдань, дає можливість:

По-перше, формувати необхідні результати навчання у здобувачок і здобувачів освіти щодо питань гендерної політики та забезпеченні рівності конституційних прав жінок та чоловіків;

По-друге, підвищувати рівень науково-педагогічної кваліфікації науково-педагогічних працівників та, як результат, підвищувати як якість освітніх послуг, так і реалізацію конституційних прав у різних сферах суспільного життя;

По-третє, прийняття відповідних управлінських рішень з позиції рівності конституційних прав жінок та чоловіків як на рівні закладу вищої освіти, так і місцевому та державному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (дата оновлення 01.01.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.02.2023)

2. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1163-2022-%D1%80> (дата звернення 01.02.2023)

3. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення 01.02.2023)

Риндюк В. І.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

ГЕНДЕРНО-ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

20 грудня 2022 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року [1]. Цей документ був ухвалений в межах реалізації зобов'язання Уряду України щодо забезпечення наскрізності принципів гендерної рівності в освіті, взятого в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” з утвердження гендерної рівності [2]. Офіційний статус учасниці «Партнерства Біарріц» Україна отримала у вересні 2020 року. Заснували «Партнерство Біарріц» 25 серпня 2019 року під головуванням Президента Франції Еммануеля Макрона лідери країн Групи семи (G7) на саміті в місті Біарріц (Франція). Метою партнерства є консолідація зусиль міжнародної спільноти та посилення відповідальності задля досягнення рівності жінок і чоловіків [3].

Однією із стратегічних цілей досягнення гендерної рівності у сфері освіти є впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у нормативно-правових документах у сфері освіти. А завданнями, спрямованими на досягнення цієї стратегічної цілі, є, зокрема, проведення гендерно-правової експертизи відповідних нормативно-правових актів (Закон України “Про вищу освіту” тощо); підготовка пропозицій щодо змін нормативно-правових актів відповідно до висновків гендерно-правової експертизи; дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час розроблення нових нормативно-правових актів (у тому числі тих, що стосуються кодексу корпоративної культури закладу освіти), зокрема включення такого принципу до переліку пріоритетних напрямів діяльності закладу освіти тощо [1].

Нормативно-правовою базою проведення гендерно-правової експертизи нормативно-правових актів є Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08.09.2005 р. (із змінами) [4], Порядок проведення гендерно-правової експертизи, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 р. [5] та Наказ Міністерства юстиції України від 27.11.2018 р. № 3719/5, яким затверджено Методичні